

Toekomstscenario's voor opvang & onderwijs op Terschelling

Een uitdagende leer- en
leefomgeving voor kinderen
en jongeren

noorderwijs
PARTNERS IN ONDERWIJS

Intern document bestemd voor de
stuurgroep

Sjoerd Sol en Arjette de Pree
februari 2019

Inhoud

1. Voorwoord	2
2. Ambitie Terschelling	3
3. De opdracht	3
4. Onderwijs en opvang op Terschelling	4
5. De kracht van onderwijs en opvang op Terschelling	9
6. Welke toekomstwensen heeft men?	11
7. Scenario's	15
<i>Samenwerkingsmogelijkheden van partners</i>	16
Scenario's	18
Scenario 1: Houden wat je hebt	18
Scenario 2: Doorgroeien in verbinding	19
Scenario 3: In drie kernen één basisschool	20
Scenario 4: Leer- en ontwikkelcentrum Terschelling	21
Scenario 5: Onderwijs in twee kernen op Terschelling	22
8. Advies spiegelsessie 28 januari 2019	24
9. Conclusies	25
10. Aanbevelingen:	26
Aanbeveling 1: Werk Scenario 3 nader uit.	26
Aanbeveling 2: onderzoek vorming van 3 kind centra	27
Aanbeveling 3: Organiseer het MBO-leren op het eiland	27
Aanbeveling 4: Centraliseer en flexibiliseer opvang op het eiland	27
Bibliografie	0
Bijlage 1 Wat is een tienercollege?	1

1. Voorwoord

Met veel plezier hebben wij de afgelopen maanden gesproken met kinderen, (ex)leerlingen, ouders, leerkrachten, pedagogisch medewerkers, directeuren, bestuurders, ondernemers, raadsleden en andere belangstellenden over hun ideeën en ambities voor opvang en onderwijs op Terschelling. Wat een energie, enthousiasme en ondernemerslust troffen we aan. En wat een liefde voor het eiland. Nagenoeg zonder uitzondering spraken alle leerlingen op de basisscholen zich uit voor een toekomst op Terschelling. De natuur, de rust, de veiligheid en het gekend zijn en worden, vormen voor hen de grootste aantrekkingskracht.

De gevleugelde uitspraak 'it takes a village to raise a child' verdient een Terschellinger variant: 'It takes this island to raise a child'. Wij zijn onder de indruk van de vele mogelijkheden en kansen die het eiland kinderen biedt om op te groeien. Vijf basisscholen met een uitgesproken visie en aanpak, een school voor voortgezet onderwijs waar alles op alles wordt gezet om kinderen 'op maat' te bedienen, kinderopvang Prokino met enthousiaste medewerkers die zich inzetten om zo flexibel mogelijk te zijn, jeugdwerk dat met inzet van vele vrijwilligers een ongelooflijk gevarieerd programma biedt voor kinderen en jongeren, de inzet van een buurtcoach, de Stichting Thuishaven die jongeren met een beperking bijstaat.... Een gezamenlijke inspanning om inclusief onderwijs te bieden voor alle kinderen, ook voor hen met een beperking. Op Terschelling kan 'ieder kind meedoen'. En dat alles voor een eiland met een kleine 5000 inwoners.

Alle reden om te investeren in de toekomst van dit bijzondere eiland om ook voor kinderen die nu en straks geboren worden optimale ontwikkelkansen te creëren. Er liggen namelijk ook bedreigingen op de loer. Zoals de krimp die ook op Terschelling aan de orde is en de daarmee gepaard gaande (getalsmatige) kwetsbaarheid van de huidige voorzieningen. Niet alleen deze bedreiging maar misschien nog belangrijker is de ambitie van de huidige bestuurders van het eiland om nog meer te kunnen bieden aan de jeugd. Wij hopen dat de scenario's die wij in dit rapport schetsen bij kunnen dragen aan het creëren van maximale kansen voor kinderen op het eiland. Wij realiseren ons daarbij dat de schoolbesturen een eigen bestuurlijke verantwoordelijkheid hebben om afwegingen te maken. Om tot goede afwegingen te komen zullen realistische scenario's nader uitgediept en doorgerekend moeten worden.

Op deze plaats willen we de begeleidingscommissie van het onderzoek, bestaande uit leerkrachten, directeuren, medewerkers van de kinderopvang en gemeente, bedanken voor hun enthousiasme en praktische hulp. Zonder hen was het niet gelukt om het onderzoek in zo'n kort tijdsbestek af te ronden.

Sjoerd Sol en Arjette de Pree

2. Ambitie Terschelling

In de beleidsnota TS25 is een ambitie verwoord voor de toekomst waarin 'alle kinderen en jongeren op Terschelling kansen krijgen om zich te ontwikkelen tot volwaardige, actieve en verantwoordelijke deelnemers aan de maatschappij'. De ambitie is:

- Het creëren van een uitdagende leer- en leefomgeving op Terschelling om het beste uit de Terschellinger jongeren te halen;
- Het behouden van jongeren en gezinnen voor het eiland;
- Het uitbreiden van mogelijkheden om eindexamen havo, vwo en mbo 2 of hoger op het eiland te doen;
- Het binden van nieuwe hbo- of universiteitsinstellingen aan het eiland.

3. De opdracht

Aan Noorderwijs is gevraagd een aantal toekomstscenario's te schetsen voor het onderwijs op Terschelling. Om tot scenario's te komen is een breed kwalitatief maatschappelijk onderzoek uitgevoerd naar behoeftes en wensen van belanghebbenden in relatie tot toekomstig onderwijs op het eiland. Er zijn individuele- en groepssessies gehouden met de volgende belanghebbenden:

- Leerlingen van de basisscholen
- Leerlingen van het voortgezet onderwijs
- Ex-leerlingen 't Schylger Jouw
- Ex-leerlingen die na de basisscholen naar de wal zijn gegaan voor voortgezet onderwijs
- De begeleidingscommissie met vertegenwoordigers van 6 scholen
- De stuurgroep
- Een afvaardiging van ondernemers van de ondernemersvereniging
- Ouders primair onderwijs, voortgezet onderwijs, Prokino
- Individuele gesprekken met bestuurders/directeuren po, vo en Prokino
- Gesprek bestuur christelijk onderwijs
- Bewoners (inclusief vertegenwoordigers stichting Thuishaven)
- Gemeenteraad
- College
- Bestuurder en leidinggevende Maritiem instituut

De zg. 'Terschellinger tafel' heeft per brief aan de onderzoekers laten weten welke visie men heeft op de toekomst van het onderwijs op het eiland.

Er is door de stuurgroep en de begeleidingscommissie een set van vragen uitgewerkt die als leidraad heeft gediend voor de gesprekken. De onderstaande kernvragen waren leidend in de gesprekken die zijn gevoerd:

- wat biedt het onderwijs nu aan de kinderen en de gemeenschap rondom het onderwijs, waar men tevreden over is?
- Op welke wijze kan het onderwijs/opvang voor ieder kind in de toekomst zo georganiseerd worden dat de kwaliteit optimaal is. Wat is er dan (nog) nodig?
- Voorlopige opties, mogelijkheden en scenario's inventariseren

In de opdrachtbeschrijving is geformuleerd welke vragen in de rapportage beantwoord moeten worden bij de uitwerking van de scenario's. De volgende 'impact' vragen zijn meegenomen in de uitwerking:

- Wat betekenen de scenario's voor de leefbaarheid en economie op het eiland in het algemeen?
- Wat betekenen de scenario's op hoofdlijnen voor inwoners, kinderen, ouders, leraren en bestuurders?
- Wat betekenen de scenario's indicatief voor de financiën?

Planning en besluitvorming

Op 14 januari 2019 is aan de stuurgroep en de begeleidingscommissie een conceptrapportage gepresenteerd met de uitkomsten van het participatief onderzoek waarin vijf scenario's zijn uitgewerkt met varianten. Op 28 januari 2019 zijn alle geïnterviewden en deelnemers aan de groepsessies uitgenodigd voor een zg. 'spiegelsessie' om het resultaat te bespreken. De aanwezigen worden in de gelegenheid gesteld om input te geven op de scenario's die dan besproken worden. Op 12 februari 2019 wordt het definitieve rapport vervolgens voorgelegd aan de stuurgroep. Als de stuurgroep zich uitspreekt voor één of meer voorkeursscenario's, zullen vervolgens de afzonderlijke besturen eigen afwegingen maken over de vraag of men vervolgstappen wil zetten om scenario's nader te onderzoeken.

4. Onderwijs en opvang op Terschelling

Hieronder bespreken we een aantal gegevens op basis van bronnenonderzoek die van belang zijn voor de onderzoeksopdracht:

Onderwijssetting Terschelling

Het basisonderwijs op Terschelling telt vijf scholen, verspreid over drie dorpen. Er zijn twee christelijke basisscholen: de CBS Vossersschool op West en CBS 't Jok in Hoorn en drie openbare basisscholen: de Prinses Margrietschool op West, 't Hunnighouwersgat in Midland en OBS 't Jok in Hoorn. Sinds september 2014 bestaat de Brede school in West; hierin zijn gevestigd: de CBS Vossersschool, de Prinses Margrietschool, Prokino, Stichting Jeugdwerk Terschelling (SJT) en Stichting Thuishaven. Obs 't Jok en Cbs 't Jok zijn gevestigd in één gebouw in Hoorn. De basisschool in Midland en Prokino zijn in hetzelfde gebouw gevestigd. Tegenover de basisschool op Midland staat 't Schylger Jouw, de gemeentelijke scholengemeenschap voor VMBO TL & KB/BB Dienstverlening en

Producten. Ook kan er de onderbouw HAVO/VWO worden gevolgd. Het gebouw is via een gang met de bibliotheek verbonden.

De meeste kinderen van de basisschool op het eiland stromen door naar het Schylger Jouw. Naar schatting 12- 15% van de kinderen gaat na de basisschool naar de wal om onderwijs te volgen. In de meeste gevallen gaan deze leerlingen naar het havo/vwo RSG Simon Vestdijk in Harlingen. Een aantal leerlingen reist dagelijks van en naar het eiland en een kleinere groep woont in Harlingen bij familie of in een gezamenlijke woonvoorziening vaak met begeleiding van ouders/familieleden.

Het maritiem instituut op Terschelling maakt deel uit van NHL/ Stenden en is een HBO instelling waar ongeveer 500 studenten naar toe gaan. Er zijn ook twee studierichtingen van het maritiem instituut in Leeuwarden. Het maritiem instituut heeft een nationaal simulatiecentrum (NSC), gefinancierd door het Ministerie van OCW; dit centrum wordt per jaar door 1100 mbo en hbo studenten bezocht. Deze studenten verblijven een week op het eiland om in dit centrum getraind te worden. Per week (uitgaande van zo'n 40 schoolweken) zijn er dus 30 studenten van buiten het eiland.

Opvang, BSO, peuteropvang en VVE

Prokino is een landelijke organisatie voor kinderopvang, jeugdzorg en internaten voor schipperskinderen. Prokino heeft een maatschappelijke doelstelling en werkt samen met scholen aan de realisatie van kindcentra waarbij de organisatie in het aanbod van kinderopvang en (jeugd)zorg wel herkenbaar wil blijven. Prokino is sinds zes jaar actief op het eiland en werkt nauw samen met het onderwijs en de gemeente. Men verzorgt dagopvang op Midsland, buitenschoolse opvang in West, peuteropvang en voor- en vroegschoolse educatie in West en op Midsland. Prokino maakt deel uit van de Brede School op West-Terschelling. In dit gebouw is ook peuteropvang lenieminie van Prokino gevestigd.

Onderwijsconcept en onderwijskwaliteit

Alle scholen op Terschelling vallen onder het basistoezicht van de inspectie en hebben de onderwijskwaliteit op orde. De drie openbare basisscholen werken intensief samen als 'Next Level' School. Basisscholen die zich hebben aangesloten bij de Next Level beweging zien de school als 'een plek waar kinderen zich kunnen ontwikkelen om in de maatschappij van straks succesvol en gelukkig te kunnen zijn'. Het curriculum bestaat uit kennisvakken, persoonsvorming en goed burgerschap en er is 'gepersonaliseerd leren' ingevoerd. De Next Level scholen kenmerken zich volgens de website door een 'prettige leer- en werkomgeving die midden in de lokale samenleving staat'.

CBS 't Jok en CBS Vossersschool werken intensief met elkaar samen en zijn beide een Daltonschool. Het Daltononderwijs is gebaseerd op de vijf pedagogische ankerpunten: zelfstandigheid, vrijheid in gebondenheid/verantwoordelijkheid, samenwerken, reflectie en efficiëntie. Het Daltononderwijs wil kinderen 'vormen tot volwassenen die zelfstandig kunnen werken en handelen. De kinderen zijn medeverantwoordelijk voor hun eigen leerproces'.

't Schylger Jouw is een school voor Openbaar Voortgezet Onderwijs op Terschelling met als motto: 'een brede horizon vanuit een veilige haven'. De school 'levert dagelijks maatwerk en we kunnen leerlingen op hun eigen niveau bedienen'. Er is bewust geen keuze gemaakt voor een onderwijskundig concept of onderwijskundige beweging omdat men 'voor het hele eiland wil zijn'.

De school valt ook onder het basistoezicht van de inspectie en de kwaliteit van het onderwijs is op orde. De school heeft een brede onderbouw en heeft de ambitie om alle leerlingen te bedienen. In augustus 2016 heeft het team na een enquête onder ouders besloten om in het eerste jaar een separate VMBO klas en een havo/vwo klas te formeren.

Welzijn kinderen op Terschelling 4-12 jaar

Uit de kindmonitor 2018 van GGD Fryslan blijkt dat kinderen op Terschelling in de leeftijdscategorie van 4-12 jaar een goed ervaren gezondheid hebben. Kinderen op Terschelling hebben ten opzichte van het gemiddelde van Friesland meer problemen met slapen (25% vs 18%) en verzuimen aanzienlijk meer om een andere reden dan ziekte. In vergelijking met de rest van de provincie Friesland komt psychosociale problematiek op Terschelling iets vaker voor.

Samenwerking basisscholen

De schoolbesturen werken met elkaar samen bij de realisatie van plusklassen en passend onderwijs. Zo hebben de 5 basisscholen gezamenlijk twee Plusklassen gerealiseerd. De Plusklas hoogbegaafden en de Plusklas Praktijk. In de Plusklassen wordt 'ingespeeld op de specifieke behoeften van leerlingen. (Intellectueel, creatief en sociaal emotioneel)'. De Plusklas Praktijk is gericht op leerlingen die voornamelijk leren door praktische ervaringen.

Terschelling kent vrijwel geen verwijzingen naar het speciaal (basis)onderwijs. De scholen werken met elkaar samen om een vorm van inclusief onderwijs te realiseren voor alle kinderen. Het eiland heeft een unieke situatie gecreëerd waarbij zelfs leerlingen met een leerplichtonthefving toch een vorm van dagbesteding op een school hebben. Uit gesprekken met ouders blijkt dat men erg tevreden is over het 'inclusieve' model van Terschelling.

Schoolbesturen, opvang en gemeente (O.O.T, CVPO, stichting Prokino en de gemeente Terschelling) hebben een convenant afgesloten voor een Lokale Educatieve Agenda en men komt jaarlijks minimaal tweemaal bijeen. Het thema laaggeletterdheid staat momenteel op de agenda omdat uit een onderzoek van Partoer bleek dat het percentage laaggeletterdheid van 16-65 jarigen op het eiland hoger is dan het landelijk gemiddelde. Dit kan leiden tot een minder goede start voor kinderen in het onderwijs.

Het onderwijs en de gemeente heeft op het eiland een gezamenlijke stichting beheer schoolgebouwen opgericht met de intentie om gezamenlijk 'de onderwijsfunctie, de zorgfunctie en de opvangfunctie' te versterken. De stichting had tevens de intentie om het beheer van alle schoolgebouwen op het eiland over te nemen. Dit is alleen gebeurd in West. 't Schylger Jouw en de kinderopvang Prokino zijn niet in de stichting onder gebracht.

Bestuurlijke inrichting basisonderwijs en voortgezet onderwijs Terschelling

De beide christelijke basisscholen worden bestuurd door de Christelijke Vereniging voor Primair Onderwijs op Terschelling (CVPOT). Iedereen kan lid worden van de vereniging en ouders worden automatisch lid bij aanmelding. Leden hebben stemrecht, exclusief personeel. Het bestuur van de

vereniging heeft overwegend kenmerken van een uitvoerend bestuur en toezichhoudend bestuur en is in overeenstemming met de code goed bestuur. Ruim 3 jaar geleden is met interne belanghebbenden (bestuur, (G)MR, directie en personeel) een strategisch beleidsplan uitgewerkt waarin de koers is uitgezet voor de komende jaren. Er is binnen CVPOT sprake van bestuurlijke stabiliteit en continuïteit waarbij men gelooft in het organiseren van betrokkenheid, zeggenschap en bestuurlijke invloed van ouders. Binnen CVPOT merkt men een grote betrokkenheid van leden bij de vereniging.

Het openbare basisonderwijs en het voortgezet onderwijs kennen sinds 2012 een vernieuwde integrale bestuursvorm (Openbaar Onderwijs Terschelling) met code Goed Bestuur waarbij het bestuur van de scholen door de gemeente op afstand is gezet door het benoemen van een directeur-bestuurder voor het basisonderwijs en een directeur-bestuurder voor het voortgezet onderwijs. Het college van de gemeente Terschelling fungeert feitelijk als toezichhouder. De integrale bestuursvorm vormt steeds meer een uitzondering in het onderwijs in Nederland.

Gebouwen, onderwijs en opvang

In 2018 heeft BCN een onderzoek uitgevoerd naar de staat van de schoolgebouwen¹. Uit dit onderzoek is gebleken dat 't Schylger Jouw "qua ruimte (omvang), uitstraling en functionaliteit maar ook zeker exploitatie niet meer aansluit bij het huidige onderwijs". Uit het interview met de directeur-bestuurder blijkt dat de staat van het gebouw alsook de leegstand op termijn een financiële molensteen is voor de school. Binnen nu en 5 jaar zijn er geen financiële tekorten. Bij een afnemend leerlingenaantal voor de periode na 2022 zal de bekostiging niet dekkend zijn.

De basisschool op Midsland is samen met Prokino gehuisvest in een gebouw dat er 15 jaar staat en desondanks veel problemen heeft. De school ervaart ernstige knelpunten rond leegstand gekoppeld aan exploitatie, functionaliteit, binnenklimaat en bouwtechnische en constructieve staat.

CBS 't Jok en OBS 't Jok zijn gehuisvest in één schoolgebouw op een mooie locatie in een natuurgebied. In 2004 is obs 't Jok uitgebouwd en er is nog een noodlokaal dat in een matige staat verkeert. Beide scholen ervaren functionele aandachtspunten qua aansluiting op het onderwijsconcept en de behoefte aan nevenruimten (in verband met passend onderwijs).

De CBS Vosserschool en OBS Prinses Margrietschool zijn beide tevreden met de nieuwe brede school. De inrichting van de school sluit goed aan op het Dalton onderwijsconcept. De uitgangspunten van 'Next Level' vragen mogelijk in de toekomst om kleinere functionele aanpassingen.

Stichting Prokino maakt gebruik van de ruimte in de brede school in West en de basisschool op Midsland. Hierover zijn goede afspraken gemaakt met de gemeente en men is tevreden over de functionaliteit van de ruimte voor de doelgroep kinderen.

Krimp en gevolgen voor onderwijs en opvang

---

¹ Dit onderzoeksdocument is niet vastgesteld.

De lange termijnprognoses voor de gemeente Terschelling voorspellen voor de komende 10 jaar een verdere daling van het aantal leerlingen op het eiland. Deze daling is niet uniek voor het eiland omdat in Friesland ieder jaar ongeveer 1000 kinderen minder naar een basisschool gaan.

De onderzoekers hebben de volgende bronnen gebruikt om de leerlingprognoses in kaart te brengen:

- DUO
- Leerlingmonitor van het arbeidsmarktplatform po
- CBS en opgave gemeente over geboorten
- Opgave leerlingenaantallen door schooldirecteuren

Uit de analyse blijkt dat in de afgelopen 4 jaar het totaal aantal leerlingen in het basisonderwijs stabiel is gebleven (2015 – 317 II / 2016 313 II/ 2017 316 II) en in 2018 licht is gegroeid naar 330 leerlingen. Dat de groei van tijdelijke aard is laten de geboortecijfers zien van 2015 (34 geboorten), 2016 (33 geboorten) en 2017 (42 geboorten). Omdat er 5 basisscholen zijn betekent dit dat de *gemiddelde instroom per basisschool* op Terschelling naar verwachting in 2019 en 2020 rond de 7 leerlingen zal zijn. Uit de opgaven van de gemeente (21 dec 2018) blijkt dat er dit jaar slechts 13 (!) kinderen op het eiland zijn geboren. Dit betekent dat er in 2022 naar verwachting gemiddeld 3 kinderen per school zullen instromen en dat betekent dat het vrijwel zeker is dat 1 of 2 scholen in dat jaar geen nieuwe aanmelding zullen krijgen². De prognoses van DUO voor 't Schylger Jouw laten vanaf 2018 een stijging zien van 114 leerlingen naar 135 leerlingen in 2020 waarna in 2012 weer een daling inzet naar 122 leerlingen.

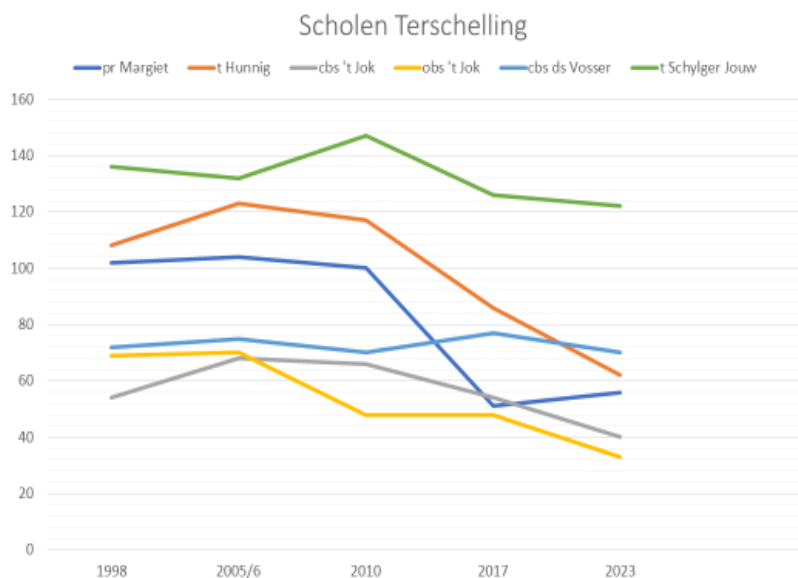
Uit een leeftijdscohortanalyse per school blijkt dat er nu al op een aantal scholen kinderen zijn die de enige van hun leerjaar zijn. Op obs 't Jok zijn de laatste twee jaar in totaal 3 leerlingen ingestroomd: dit jaar twee leerlingen en vorig jaar één leerling. De onderzoekers hebben na interviews met kinderen geconstateerd dat alle basisscholen combinatiegroepen kennen met een bijzondere samenstelling. Soms is er sprake van een kleine groep meisjes met één jongen terwijl in hetzelfde gebouw ook een andere school is gevestigd met een groep waarin wel meer jongens zijn. Sommige combinatiegroepen zijn bovendien zeer klein. Alle scholen zien zich genoodzaakt om met combinatiegroepen van twee of meer leerjaren te werken. De lage instroom roept de vraag of dit pedagogisch nog langer verantwoord is. Het fenomeen zeer kleine groepen kreeg in het verleden landelijke bekendheid met de naam 'groep Joep' (sharon van ede, 2010); het ging om een jongetje dat de enige leerling was in zijn groep. Daarnaast bestaat er momenteel een reëel risico op het bereiken van een kantelpunt waarbij de instroom geheel stopt op een school. Uit interviews met ex-leerlingen blijkt overigens dat het verschijnsel van zeer kleine groepen vaker is voorgekomen in de afgelopen jaren.

Het onderstaande overzicht toont de leerlingprognoses tot 2023 en laat tevens zien welke ontwikkeling er in de afgelopen 20 jaar is geweest op het eiland op de scholen. De prognose is hoofdzakelijk gebaseerd op de gegevens van DUO. De prognoses van DUO laten ook na 2023 een verdere daling zien. De eigen bestuurlijke prognose van CVPOT wijkt in gunstige zin af. Wanneer deze laatste prognose uitkomt zal dit waarschijnlijk een versnelde daling van de leerlingenaantallen

---

² De instroom van nieuwe gezinnen op Terschelling in de afgelopen jaren wordt nog preciezer in kaart gebracht. De instroom is beperkt.

op de openbare scholen veroorzaken (communicerende vaten). De ervaring wijst uit dat fluctuaties in leerlingenaantallen tussen scholen altijd voorkomen. Dit blijkt ook uit het onderstaande overzicht.

Huisvesting personen/gezinnen

In de plannen van de gemeente Terschelling is huisvesting voor gezinnen een belangrijk thema. Vrijwel alle geïnterviewden wijzen ons op de urgente woningsituatie en de samenhang die er is met leefbaarheid en goed onderwijs op het eiland. Er is voldoende werk maar te weinig woonruimte beschikbaar. Daarom zijn er steeds meer mensen die dagelijks pendelen tussen de wal en het eiland. Er zijn te weinig (huur)huizen en de overspannen woningmarkt met overwegend dure woningen vertoont sterke overeenkomsten met de woningmarkt in Amsterdam. Tijdens onze groepssessies en individuele sessies werd meerdere malen de suggestie gedaan om ruimte die vrij kan komen door scholen te laten samengaan, te benutten voor (tijdelijke) woonvoorzieningen voor bijvoorbeeld (onderwijzend) personeel. Er zijn structurele oplossingen nodig.

5. De kracht van onderwijs en opvang op Terschelling

Tijdens de start van onze gesprekken met belanghebbenden hebben wij steeds een waarderende vraag gesteld: *wat biedt het onderwijs nu aan de kinderen en de gemeenschap rondom het onderwijs, waar je tevreden over bent?* Gebleken is dat er heel veel goed gaat op het eiland Terschelling wanneer het gaat over onderwijs en opvang. De meeste genoemde punten door belanghebbenden gaan over de dynamiek en 'drive' waarvan momenteel sprake is op alle scholen en de kinderopvang.

De beide christelijke scholen werken eendrachtig samen aan het concept van Dalton onderwijs. Het strategische beleidsplan van de vereniging is het centrale vertrekpunt en bestuur, directie, personeel en ouders zetten zich in om hiervan een succes te maken. De openbare scholen hebben een keuze gemaakt voor de Next Level beweging waarbij men de ambitie heeft om eigentijds en toekomstgericht onderwijs te realiseren. Wat de scholen gemeen lijken te hebben is de keuze voor een pedagogische aanpak die aansluit bij zelfstandig leren en het versterken van autonomie en invloed van kinderen op het eigen leerproces. Het onderwijs is in het algemeen vernieuwend en innovatief.

Het team van het voortgezet onderwijs heeft zich na het aantreden van de nieuwe directeur-bestuurder herpakt en timmert met elan en energie aan de weg om de school nog meer op de kaart te zetten en een aantrekkelijke partij te zijn voor alle leerlingen op het eiland. Wat opvalt is dat de directeur-bestuurder op zoek is naar verbinding en contact met lokale ondernemers, het primair onderwijs, ouders en andere belanghebbenden. De beeldvorming over het voortgezet onderwijs op het eiland is in positieve zin veranderd volgens het team, ouders en ondernemers.

Hieronder benoemen we de meest genoemde sterke punten die naar voren zijn gebracht in groepsessies of tijdens interviews:

- *Keuze mogelijkheid*
Belanghebbenden melden bijna allemaal dat het goed is dat er keuze mogelijkheden zijn voor basisonderwijs op het eiland in Hoorn, Midsland en West. Men bedoelt hiermee niet zozeer de keuze voor de denominatie (openbaar of christelijk) maar de keuze voor onderwijskundige identiteit en sfeer en uitstraling van een school. Bovendien wordt regelmatig aangegeven dat het belangrijk is dat er basisonderwijs gevolgd kan worden in de drie kerndorpen van het eiland. Passend onderwijs voor alle kinderen wordt hoog gewaardeerd
- *Kleinschaligheid*
Kleinschaligheid op de scholen vindt men belangrijk, waarbij kleinschaligheid vooral staat voor persoonlijke aandacht en begeleiding. Er is vrijwel overal sprake van kleine klassen.
- *Voortgezet onderwijs*
De aanwezigheid en kwaliteit van onderwijs van het VO op het eiland wordt gewaardeerd (100% slagingspercentage); ouders gunnen hun kinderen een zo'n lang mogelijk verblijf op het eiland; het onderwijsaanbod VO theoretisch en praktisch wordt gewaardeerd en maakt dat ouders hun kinderen op het eiland laten studeren.
- *Plezier school en eiland*
De leerlingen melden vooral dat ze houden van het eiland en overwegend met plezier naar school gaan. Leven in de directe aanwezigheid van duinen, bos en zee bevalt goed en veel leerlingen melden ons van plan te zijn om te blijven wonen op het eiland. De altijd aanwezige natuur en het leven in de gemeenschap Terschelling wordt door hen gewaardeerd. Uit interviews met ex-leerlingen blijkt overigens dat men er ook regelmatig voor kiest om zich later niet te vestigen op het eiland.
- *Inclusief onderwijs*
Op Terschelling wordt inclusief onderwijs geboden waarbij kinderen met speciale behoeften met deskundige begeleiding ondersteund worden bij hun ontwikkeling. Het gaat om een

unieke situatie waarbij zelfs enkele kinderen met een ontheffing van de leerplicht naar school gaan. Met name ouders met kinderen met beperkingen zijn heel lovend (en soms ook dankbaar) voor de wijze waarop hun kinderen begeleid worden.

- *Nabijheid en school in dorp*
Een school in het dorp vergroot het gemeenschapsgevoel. Bij de intocht van Sinterklaas geniet het hele dorp mee. Een school in het dorp waar het kind opgroeit stimuleert de eigen verantwoordelijkheid van het kind; hij kan zelf naar school of sport fietsen of bij vriendjes spelen en heeft minder lang de begeleiding van de ouder hierbij nodig.
- *Kinderopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang*
De ouders die gebruik maken van het aanbod van Prokino zijn zeer te spreken over de kwaliteit van het aanbod. Men heeft een 'warm gevoel' bij de kinderopvang en ervaart deze als laagdrempelig. Er is sprake van een persoonlijke op het kind gerichte aanpak waarbij opvang wordt geboden in een 'veilige, vertrouwde en intieme omgeving'. Prokino levert sinds 6 jaar diensten op het eiland en bouwt het aanbod geleidelijk uit. Zo is de BSO 3 jaar geleden in West gestart en deze is in 2018 gegroeid naar 40 kinderen. Er loopt momenteel in Hoorn een onderzoek van Prokino om een peutergroep te starten. Er is met de scholen jaarlijks overleg over de doorgaande leerlijn en er wordt waar mogelijk samenwerking gezocht. Er zijn tevens gezamenlijke 'deskundigheidsavonden'.
- *Participatie ondernemers in onderwijs*
De ondernemers op het eiland werken regelmatig mee aan het mogelijk maken van buitenschoolse activiteiten op het eiland (fietsverhuur, staatsbosbeheer, horeca met kerstontbijt etc)
- *Vervoer BSO en dagelijks vervoer wal*
Het vervoer voor alle kinderen op het eiland naar de buitenschoolse opvang in West is geregeld. De tijden van de dagelijkse sneldienst naar de wal zijn niet gekoppeld aan de buitenschoolse opvang en kinderopvang van Prokino.
- *Vakleerkrachten*
Op een aantal scholen werken vakleerkrachten (muziek/bewegingsonderwijs).
- *Brede school West*
De brede school in West is een multifunctioneel gebouw dat goed bevalt

6. Welke toekomstwensen heeft men?

Hieronder brengen we in beeld wat er tijdens (groeps)interviews geantwoord is op de vraag: *op welke wijze kan het onderwijs voor ieder kind in de toekomst zo georganiseerd worden dat de kwaliteit optimaal is. Wat is er dan (nog) nodig?* Het gaat om de vraag waar het eiland, de gemeenschap, de ouders en de kinderen het meest bij gebaat zijn. Wat hebben kinderen nodig om op een goede manier op te groeien?

Wat zijn de belangrijkste toekomstwensen en wie wenst dat?

Een terugkerend element in vrijwel alle gesprekken is de behoefte aan versterking van samenwerking tussen alle scholen, schoolbesturen en kinderopvang. 'Als visie en werkwijze zo dicht bij elkaar liggen, dan moeten we samengaan'. 'Hoe bijzonder is het dat je een scheiding hebt tussen twee scholen in één gebouw: wij horen het voorbeeld te geven'. Daar gaat aan vooraf het verstevigen van de banden tussen primair onderwijs, voortgezet onderwijs en kinderopvang. Men wil zo mogelijk 'schotten weghalen' tussen instellingen en een einde maken aan 'verzuiling' op het eiland. Wanneer het eiland qua onderwijs en opvang nog meer te bieden heeft aan kinderen, heeft dat tevens een positief effect op het vestigingsklimaat, zo is de gedachte.

- *Uitbreiding onderwijsmogelijkheden voortgezet onderwijs*

Uit interviews is gebleken dat ouders maar ook ondernemers graag zouden zien dat het voortgezet onderwijs meer kan bieden aan kinderen met een havo/vwo advies. Een havo/vwo diploma op het eiland halen zou fantastisch zijn. Geïnterviewden noemen dat in Alaska en op het Duitse Waddeneiland Spiekeroog gymnasium onderwijs wordt gegeven. Met name ondernemers hebben behoefte aan mbo'ers en zouden graag zien dat er op het eiland een mbo-voorziening is. Dit blijkt een al jaren bestaande wens te zijn. Uit de gesprekken met mensen van het maritiem instituut en het team van 't Schylger Jouw blijkt dat men 'de spoeling' te dun vindt' en dat 'er massa nodig is om kwaliteit te bieden'. Er zijn simpelweg te weinig leerlingen om een kwalitatief volwaardige opleiding te kunnen realiseren voor een kleine doelgroep. In de interviews met ex-leerlingen werd gezegd dat zelfs wanneer er de mogelijkheid was geweest om een volledige VWO opleiding te volgen op het eiland, men dit in de helft van het aantal gevallen niet had gedaan. De reden is dat men op zoek is naar verbreding van contacten met leeftijdsgenoten van hetzelfde niveau en ook verwacht dat het kwaliteitsniveau op het eiland niet geleverd kan worden. Het team van 't Schylger Jouw wenst maximaal aan te sluiten bij het niveau van leerlingen door gepersonaliseerd onderwijs te bieden. Het team stelt dat havo leerlingen na het VMBO weliswaar een jaar verliezen doordat zij een jaar lager instromen in vergelijking met leerlingen die meteen vanaf leerjaar 1 op de HAVO/VWO zijn gestart, maar dat dit 'op een mensenleven' een verwaarloosbaar gegeven is. Om havo/vwo onderwijs op het eiland te kunnen bieden is een fusie met een onderwijsinstelling aan de wal een voorwaarde. Fuseren betekent het opzeggen van zeggenschap en autonomie, onder meer doordat de school dan een nevenlocatie wordt en daarmee een andere bekostigingsstructuur krijgt. De nadelen van bekostiging en het opgeven van autonomie wegen voor het team en de bestuurder niet op tegen het voordeel dat een kleine groep havo/vwo leerlingen geboden kan worden na het tweede leerjaar.

- *Scholen basisonderwijs*

Een groot aantal geïnterviewden is van mening dat de vijf kleine scholen niet 'koste wat kost' in stand gehouden moeten worden. Zij vinden dat er een ondergrens is aan de groepsgrootte en wijzen in dat verband op het bestaan van zeer kleine groepen. Grotere klassen betekent voor kinderen meer keuzemogelijkheden voor contact met andere kinderen, wat bijdraagt aan de sociaal-emotionele ontwikkeling. Van 5 naar 3 basisscholen lijkt voor velen een

geaccepteerd gegeven. Een aantal geïnterviewden heeft uitgesproken meningen hierover: 'wat er nu gebeurt is niet goed voor kinderen en we hebben 'belachelijk' veel basisscholen'. De geïnterviewde leerlingen van de basisscholen zien de huidige basisscholen als een vast gegeven. Maar wanneer leerlingen wordt gevraagd om het onderwijs op het eiland opnieuw uit te vinden, dan komen ze allemaal op het idee om groepen/scholen samen te voegen. Leerlingen fantaseren over een onderwijslocatie waar alles is en men denkt dan vooral aan een grote sporthal voor het hele eiland. Ook het personeel van het voortgezet onderwijs en het basisonderwijs heeft ideeën over een uni-locatie voor onderwijs en opvang op het hele eiland. Ouders komen ook met deze ideeën maar stellen dat onderwijs in 2 of 3 kernen belangrijk voor hen is (zie boven). De gedachten over een 'tienercollege' (zie bijlage 1) en het zg. 'Finse of Scandinavische model' worden in diverse gesprekken genoemd door personeel, ouders, Terschellinger tafel etc.: "Breng de bovenbouw van alle scholen eerder naar Midsland" De veronderstelling is dat een tienercollege ervoor zorgt dat kinderen langer op het eiland willen blijven door groepsvorming vanaf het tiende jaar en dat er een ononderbroken leerweg gecreëerd kan worden tussen opvang, basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Ouders denken overigens verschillend over het idee van een tienercollege omdat dit óók betekent dat kinderen vanaf groep 7 onderwijs volgen op een centrale plek op het eiland. Er is een behoefte om te 'zoeken naar optimum' zodat sterke voorzieningen gecreëerd kunnen worden. Zo is de hoop dat het onder een dak brengen van voorzieningen het mogelijk maakt om voorschoolse opvang vanaf 06.30 uur rendabel te maken.

- *Openbaar en christelijk onderwijs*

Het verschil tussen openbaar en christelijk onderwijs 'is geen nuttig onderscheid' meer, volgens vele geïnterviewden. Het gaat meer om verschillen in waarden, omgangsvormen en sfeer tussen de verschillende scholen.

- *Meerwaarde samenwerking*

Wanneer scholen en opvang meer gaan samenwerken ziet men voordeel op het terrein van:

- Personeel en werkgelegenheid: gebruik maken van de invalpool. Een aantal personeelsleden van Prokino zou ook als onderwijsassistent aan de slag kunnen.
- Soepele overgangen: wanneer scholen samengaan kan er nog meer geïnvesteerd worden in soepele overgangen tussen opvang, basisonderwijs en voortgezet onderwijs.
- Thema-aanbod: het inhoudelijke aanbod aan kinderen voor opvang en onderwijs kan meer gestroomlijnd worden. De GGD en onderwijsinspectie zouden dit benoemd hebben.
- Gepersonaliseerd leren: doordat een einde wordt gemaakt aan de 'versnippering' kan het aanbod verbreed worden en kan de ambitie om kinderen steeds meer op maat te bedienen beter verwezenlijkt worden.
- Efficiëntie: de overheadkosten om onderwijs mogelijk te maken gaan omlaag door schaalvergroting. Door samengaan gaan de overheadkosten op bestuurlijk en managementniveau bijvoorbeeld omlaag.
- Onderwijszorgarrangementen: door krachten te bundelen voor inzet en begeleiding in de klas voor kinderen met beperkingen kan er meer gerealiseerd worden (in combinatie met JP van de Bentstichting).

NB: Toen de brede school in West werd gerealiseerd had men het vaste voornemen om er geen 'bedrijfsverzamelgebouw' van te maken. Er is gezamenlijk een pedagogisch handboek uitgewerkt. Vier jaar later blijkt dat men op het terrein van beheer samenwerkt maar dat er onvoldoende progressie zit in de onderlinge samenwerking en er nog te weinig gewenste synergie ontstaat tussen partijen. Gezamenlijke huisvesting en goede intenties blijken geen garantie te zijn voor inhoudelijke samenwerking.

- *Bestuurlijke samenwerking*

Het bestuurlijk samengaan van schoolbesturen is een regelmatig terugkerend thema in de gesprekken. Een volledige verzelfstandiging van het openbaar onderwijs zou gekoppeld kunnen worden aan de vorming van een samenwerkingsbestuur dat het mogelijk maakt om openbare, christelijke en samenwerkingscholen in stand te houden. Hiermee komt een einde aan de onderlinge concurrentie en kan de vrijgekomen energie op andere zaken gericht worden. Bestuurlijk samengaan zien geïnterviewden niet als een doel op zich maar als een voorwaarde om samenwerking en eventueel samengaan van scholen mogelijk te maken. Dit veronderstelt wel een bereidheid van de gemeenteraad en het schoolbestuur CVPOT om hierin stappen te zetten.

- *Gebouwen*

De scholen voor basisonderwijs en de school voor voortgezet onderwijs in Midsland en Hoorn passen niet goed meer bij de onderwijsontwikkelingen van de laatste tijd en de ambitie van de scholen. De gebouwen in Midsland zijn te groot en de jaarlijkse bekostiging sluit niet aan bij de leerlingenaantallen. Een school met leegstand ontvang jaarlijks te weinig middelen van het ministerie van OCW. In de huidige gebouwen is het niet mogelijk om bijvoorbeeld een leerplein te creëren. Daarnaast heeft onderzoeksbureau BCN vastgesteld dat de beide scholen op Midsland om vele andere redenen (zie hoofdstuk 1) niet meer voldoen. Personeel en ouders herkennen dit. Voor 't Hunnighouwersgat lijkt er sprake te zijn van kapitaalvernietiging wanneer dit gebouw wordt gesloopt omdat het nog maar 15 jaar oud is. Er is momenteel geen sprake van een onwerkbaar situatie voor het personeel en voor kinderen. Een aantal ouders, personeelsleden en diverse andere geïnterviewden zien mogelijkheden om de beide scholen in Midsland onder één dak te brengen met als optie om dit te combineren met de scholen in Hoorn.

- *Flexibiliteit en uitbreiding opvang*

Door ouders en ondernemers is regelmatig de wens geuit om opvang te bieden dat aansluit op de boottijden. Ondernemers wensen een uitbreiding van de opvangtijden voor hun personeel. Geconstateerd wordt dat er te weinig gastouders (4) op het eiland zijn en dat er capaciteitsgebrek is. Er is door ouders gevraagd om avondopvang, mogelijkheden voor flexibele '24 uren' opvang en opvang tijdens piekmomenten gedurende het jaar. Wanneer het Oerol festival op het eland is, neemt de behoefte aan opvang enorm toe onder de bewoners omdat vrijwel iedereen dan aan het werk is. Ouders vragen zich ook af of Prokino een regisserende rol kan vervullen bij de gastouderopvang. Stichting Prokino heeft al toegezegd dat men uitbreiding van mogelijkheden wil onderzoeken wanneer er voldoende vraag is.

- *Beroepen op het eiland en versterking onderwijs & ondernemers*

De ondernemers stellen dat de pijlers van de arbeidseconomie op het eiland vooral zijn gebaseerd op technische beroepen, zorg, detailhandel en toerisme/horeca. Er is voldoende werk en er ontstaat momenteel behoefte aan bijvoorbeeld schilders. Men ziet als oplossing dat de banden tussen het onderwijs en ondernemers verder versterkt worden. Dit kan door het organiseren van snuffelstages en het geven van gastlessen. Ondernemers investeren momenteel in de ontwikkeling van hun personeel en men wil uitdagend werk bieden door diversiteit in de taakuitvoering te creëren voor werknemers ('binden en boeien'). Met het voortgezet onderwijs zijn inmiddels afspraken gemaakt. Zo wordt er een beroepenfeest georganiseerd waar men o.a. kan 'speeddaten'. Het gaat erom dat mogelijkheden worden gecreëerd waardoor leerlingen in contact komen met ondernemers. Men is op zoek naar uitbreiding van mogelijkheden voor volwasseneducatie op het eiland. Voor EHBO en brandpreventie is dit al georganiseerd. Een MBO-aanbod voor leerlingen wordt gemist op het eiland. Wel zijn er vele contacten met ROC's aan de wal zoals Deltion, Friese Poort en Friesland college.

- *Vakantie- en verlofregeling*

Het is een brede wens van ouders en ondernemers om meer mogelijkheden te hebben als het gaat om vakantie- en verlof voor hun kinderen. De mogelijkheden om samen met kinderen vakantie te vieren zijn beperkt en men wijst erop dat het belangrijk is om 'een sterke band' te krijgen met kinderen in het gezin.

Gekoppeld aan de behoefte van veel ouders aan opvang buiten schooltijden zou een kindcentrum dat 50-weeken per jaar open is met flexibele vakantieregeling ideaal kunnen zijn. Wettelijk gezien bestaat deze mogelijkheid niet; een beperkt aantal kindcentra en zog 'sterrenscholen' in het land bieden deze mogelijkheid wel in het kader van de experimenteerwet. Het zijn juist deze scholen die momenteel extra aandacht vragen van de inspectie in verband met mogelijke kwaliteitsproblemen. Het Ministerie wil toezicht houden op de naleving van de wet als het gaat om vakanties en verlof en uit een recent gevoerd gesprek met de gemeente en vertegenwoordigers van schoolbesturen van Terschelling, is gebleken dat het ministerie niet het voornemen heeft om de mogelijkheden te verruimen.

7. Scenario's

Hieronder beschrijven we de voorlopige scenario's die door geïnterviewden zijn benoemd. We bespreken de volgende 'impact' in de uitwerking van de scenario's:

- Wat betekenen de scenario's voor de leefbaarheid en economie op het eiland in het algemeen?
- Wat betekenen de scenario's voor inwoners, kinderen, ouders, leraren en bestuurders?
- Wat betekenen de scenario's voor de financiën?

Wanneer we de scenario's bespreken proberen we een nuchtere afweging te maken zonder een oordeel uit te spreken over de wenselijkheid van een scenario. We willen wel benoemen welke 'drijvers' maken dat een scenario kansrijk of juist niet kansrijk is. Onder 'Drijvers' verstaan we stuwende krachten die medebepalen of een scenario werkelijkheid zou kunnen worden. Op basis van de interviews die we hebben gehouden komen we tot de volgende 'drijvers':

- Keuzevrijheid onderwijsidentiteit/sfeer school
- Nabijheid (vooral onderwijs in dorp of nabije omgeving)
- Waargenomen onderwijskwaliteit
- Ambitie ononderbroken ontwikkelingslijn gezamenlijke besturen
- Synergie en vernieuwingskracht belanghebbenden
- Gezamenlijk verantwoordelijkheidsgevoel voor de leefbaarheid op het eiland
- Bestuurlijke status quo en interne bestuurskracht

Samenwerkingsmogelijkheden van partners

Voordat we de scenario's uitwerken willen we eerst stilstaan bij de vraag in hoeverre belanghebbenden bereid zijn om integraal te kijken naar mogelijkheden voor samenwerking vanuit onderwijs, opvang en zorg voor het eiland Terschelling. De bereidheid tot samenwerking en het niveau waarop men wil samenwerken, bepaalt immers in hoge mate de keuze voor de scenario's. De zg. 'ambitieladder' (zie afbeelding hieronder) maakt dit duidelijk:

Wanneer we de ‘gevoelde noodzaak en ambitie’ nuchter bekijken moeten we constateren dat er op Terschelling momenteel sprake is van goed onderwijs en opvang, dat er veel financiële mogelijkheden zijn en dat er tegelijkertijd nog veel te wensen is. Zo wordt in de toekomstvisie TS 25 van de gemeente de ambitie verwoord om in 2025 eindexamen te kunnen doen voor havo, vwo en mbo op Terschelling. Men wenst naast de zeevaartschool ook andere hbo-instellingen of universiteiten aan zich te binden. Volgens TS25 is onderwijsvernieuwing op het eiland noodzakelijk om goed in te spelen op technologische en sociale ontwikkelingen.

Als er al sprake is van urgentie dan betreft dat vooral de situatie rondom de schoolgebouwen op Midsland waarbij met name voor het voortgezet onderwijs de financiële tekorten gaan oplopen. Dit kan op de langere termijn (na 2022) gevolgen hebben voor de kwaliteit van het onderwijs en het voortbestaan van de school bedreigen.

Een andere urgentie is gelegen in het voortbestaan van de huidige basisscholen. Wij vermoeden op basis van de analyse van instroomgegevens en gesprekken dat het kantelpunt dichterbij is dan menigeen denkt en dat er mogelijk een basisschool verdwijnt. Bij niets doen verandert er dus wel degelijk iets op Terschelling en dit heeft consequenties voor de keuzevrijheid van onderwijs. Niets doen betekent tevens dat de door vele geïnterviewden ervaren versnippering van onderwijs, opvang en zorg in stand gehouden wordt. Momenteel constateren wij dat door de inzet van allen op het eiland de mogelijke negatieve effecten hiervan mee lijken te vallen. Het huidige huisvestingsdilemma zal echter binnen de huidige bestuurlijke constellatie mogelijk niet tot een oplossing komen.

Hebben partijen bereidheid om vanuit een integrale eilandvisie en aanpak de handen ineen te slaan en de krachten te bundelen? Durft men vanuit eenzelfde visie over onderwijs en opvang te werken? Durft men de organisatie- en persoonlijke belangen met elkaar te bespreken?

Een aantal geïnterviewden spreekt zich duidelijk uit voor de wenselijkheid van bestuurlijke krachtenbundeling en anderen zijn hierin terughoudend vanwege ervaringen uit het verleden. Geen enkele partij heeft zich expliciet uitgesproken *tegen* bestuurlijke krachtenbundeling. Bestuurlijke krachtenbundeling kan ons inziens alleen onder de voorwaarde dat schoolbesturen en gemeente afscheid nemen van de huidige bestuursvorm: ‘gemeente moeten iets loslaten en het bijzonder onderwijs ook’. De nieuwe bestuursvorm zou dan als primaire doel hebben:

- Handhaving van onderwijs en opvang op het eiland in combinatie met zorg
- Bereikbaarheid: onderwijs in 2 of 3 kernen
- Waarborgen van onderwijskundige keuzes
- Garanderen van openbaar en christelijk onderwijs (in de vorm van samenwerkingscholen of anderszins).

Wij hebben gemerkt dat ouders en personeel ‘aan het bewegen zijn’ als het gaat om samenwerking en wij denken dat dit om een bestuurlijk antwoord vraagt. Het lijkt van belang in een volgende fase de vraag te beantwoorden in hoeverre belanghebbenden werkelijk bereid zijn om een integrale eilandvisie voor onderwijs en opvang op te stellen en ook tevens bereid zijn hiervan de mogelijke bestuurlijke consequenties te onderzoeken. Wij hebben tijdens de gesprekken gemerkt dat het tussen schoolbestuurders wel eens ‘schuurt’ en dat de onderlinge verhoudingen soms suboptimaal zijn. Wij treffen deze situatie heel vaak aan en vinden dat om die reden niet ongewoon; belangen botsen soms en de historische context van openbaar en christelijk onderwijs heeft vaak zijn

uitwerking op de onderlinge relatie. Op Terschelling is overwegend sprake van open lijnen tussen bestuurders/directeuren en werkt men constructief samen waar dit nodig is in het belang van onderwijs en opvang op het eiland. Het feit dat men tot een gezamenlijke opdracht is gekomen voor dit onderzoek vinden we veelzeggend en perspectief biedend in dit verband.

Scenario's

We bespreken hieronder de volgende 5 scenario's met varianten:

1. Houden wat je hebt
2. Doorgroeien in verbinding
3. In drie kernen één basisschool
4. Leer- en ontwikkelcentrum Terschelling
5. Onderwijs in twee kernen op Terschelling

Scenario 1: Houden wat je hebt

Scenariobeschrijving: in dit scenario wordt de huidige situatie gecontinueerd in dezelfde bestuurlijke context met twee schoolbesturen en één organisatie voor kinderopvang.

Belangrijkste drijvers: a. Keuzevrijheid. B. Nabijheid. C. Handhaving van het huidige niveau van kwaliteit van onderwijs en opvang en handhaving van de bestuurlijke status quo met eigen bestuurlijke belangen.

Kans: tijd en energie voor teams voor de verdere uitbouw onderwijsconcept Dalton en of Next Level beweging. Het voortgezet onderwijs heeft de ambitie om inclusief onderwijs te bieden en heeft de zorgstructuur hiervoor ingericht. Er is sprake dat de Kamer op korte termijn (2019) zal instemmen met het voorstel tot instroomrecht van VMBO leerlingen naar HAVO waardoor mogelijk meer ouders en leerlingen zullen kiezen voor het volgen van 4 jaar VMBO op Terschelling.

Voordeel kind en ouders: in kleine klassen goede kwaliteit van onderwijs. Bestuurlijke stabiliteit en continuïteit.

Leefbaarheid eiland: blijft gelijk. Geen meerwaarde uit toegenomen samenwerking.

Risico: mogelijk gedwongen sluiting van een school met gevolgen voor de onderlinge samenwerking. Een mogelijk bestuurlijk dilemma zal ontstaan wanneer een schoolbestuur een school niet door fusie wenst over te dragen aan een ander schoolbestuur en overgaat tot sluiting. In 2019 en 2020 is dit probleem volop aan de orde gezien de verwachte instroom (zie hoofdstuk 1) en na een kleine

opleving in 2022 zal de totale instroom voor het eiland hooguit 15 leerlingen zijn (teller opgave gemeente over geboortecijfer 2018 staat op 21 december op 13).

Variant: de mogelijkheid openlaten in dit scenario om bij verdere krimp scholen toch te laten fuseren wanneer dit de wens is van ouders/personeel.

Haalbaarheid (tevens financieel): +

Kleine basisscholen ontvangen een kleine scholentoeslag. Hoe kleiner de school des te hoger is de toeslag. Verwacht mag worden dat met de huidige financiële middelen dit nog geruime tijd volgehouden kan worden mits er geen olopend tekorten ontstaan bij de vergoeding voor materiele instandhouding. Door krimp en de slechte staat van minstens twee schoolgebouwen is dit probleem vooral aan de orde bij het openbare schoolbestuur. Dit probleem wordt voor de langere termijn steeds urgenter. Overigens moet hier ook gewezen worden op de financiële kwetsbaarheid voor de toekomst, mocht deze kleine scholentoeslag verdwijnen. De afgelopen jaren is deze toeslag onderwerp van discussie geweest.

Scenario 2: Doorgroeien in verbinding

Scenariobeschrijving: in dit scenario wordt ingezet op versterking van horizontale samenwerking tussen basisscholen en versterking van verticale samenwerking tussen basisonderwijs, voortgezet onderwijs en opvang.

Belangrijkste drijvers: A. Keuzevrijheid B. Nabijheid. C. Handhaving van het huidige niveau van kwaliteit van onderwijs en opvang en handhaving van de bestuurlijke status quo met eigen bestuurlijke belangen.

Kansen: teams kunnen zich blijven richten op hun kerntaken en kunnen geleidelijk toegroeien naar een volwaardig dienstenpakket dat kenmerken heeft van een kindcentrum op niveau 3. Dit is een kindcentrum waarbij ouders in enkele opzichten ervaren dat er gewerkt wordt alsof er één organisatie is terwijl er aan de achterkant nog steeds sprake is van meerdere organisaties met keuze tussen meerdere scholen. Een 'kindcentrum' kan bijvoorbeeld één leidinggevende hebben die leiding geeft aan een Dalton school en een Next Level school en ook eindverantwoordelijk is voor dagopvang, BSO en peuteropvang. Het doel kan zijn dat teams meer synergie willen halen uit samenwerking dan wel toe willen groeien naar een situatie waarbij men op termijn samen gaat.

Het voortgezet onderwijs heeft de ambitie om inclusief onderwijs te bieden en heeft de zorgstructuur hiervoor ingericht. Er is sprake dat de Kamer op korte termijn (2019) zal instemmen met het voorstel tot instroomrecht van VMBO leerlingen naar HAVO; dat geeft dan geen studievertraging meer, waardoor mogelijk meer ouders en leerlingen zullen kiezen voor het volgen van 4 jaar VMBO op Terschelling.

Voordeel kind: in kleine klassen goede kwaliteit van onderwijs. Bestuurlijke stabiliteit en continuïteit.

Leefbaarheid eiland: deze blijft gelijk. Er wordt een beperkte meerwaarde gehaald uit de toegenomen samenwerking.

Risico: vrijblijvendheid. Van de eerdere intenties in West en in Hoorn om synergie te halen uit de samenwerking komt te weinig terecht. Teams blijken alleen samen te werken als het gaat om beheer van gebouwen en met bijzondere activiteiten zoals Sinterklaas.

Variant: het voortgezet onderwijs zoekt verbinding met een school aan de wal om het aanbod voor havo/vwo leerlingen te vergroten.

Haalbaarheid (tevens financieel): dit scenario is kansrijk, zie ook scenario 1. De variant waarin het voortgezet onderwijs op zoek gaat naar een partner aan de wal is niet kansrijk omdat team en bestuurder hierin niet direct een toegevoegde waarde zien en er waarschijnlijk onvoldoende kinderen zijn om exploitabel en kwalitatief goed aanbod te realiseren voor havo/vwo leerlingen.

Scenario 3: In drie kernen één basisschool

Scenariobeschrijving: de basisscholen in Hoorn en West fuseren tot een samenwerkingschool of er ontstaat één openbare school in West of Hoorn en één christelijke school in West of Hoorn onder de vlag van één verzelfstandig samenwerkingsbestuur. De keuze voor een Daltonschool of een Next Levelschool blijft gewaarborgd. In één dorp is Dalton-onderwijs en in een ander dorp is Next Level onderwijs³. De school in Midsland blijft bestaan.

Belangrijkste drijver: a. Gezamenlijk verantwoordelijkheidsgevoel voor de leefbaarheid op het eiland.
b. Synergie en vernieuwingskracht belanghebbenden

Kans: doorbraak voor de langere termijn die langdurige continuïteit van scholen mogelijk maakt. De zogenaamde verlengde fusiecompensatieregeling (zie voetnoot 2) maakt het mogelijk om een 'zachte' landing te maken voor het personeel wanneer er fusies plaatsvinden tussen scholen.

Voordeel kind: meer contacten en ontmoetingsmogelijkheden met leeftijdsgenoten. Zeer kleine groepen of groepen met één leerling of één jongen of meisje, komen niet meer voor.

Leefbaarheid eiland: ouders op het eiland kunnen hun kind naar een school sturen met een behoorlijk volume aan leerlingen. Men kan kiezen uit een onderwijskundig profiel. De nabijheid van scholen blijft gegarandeerd. Doordat er één verzelfstandigd samenwerkingsbestuur is ontstaan kan het huidige huisvestingsdilemma doorbroken worden.

Risico: een keuze om tot vorming van samenwerkingscholen over te gaan moet in de volle breedte worden gevoerd waarbij de vraag of de basisschool in Midsland ook een samenwerkingschool wordt tevens aan de orde is. Wanneer er gekozen wordt om op één plek openbaar onderwijs te houden dan moet er ook op één plek christelijk onderwijs zijn. Het kan een lastige discussie worden om te bepalen op welke plaats dan openbaar of christelijk onderwijs moet zijn. Een ander risico betreft de werkgelegenheid voor personeel. Door gebruik te maken van de fusiecompensatieregeling⁴ kan

---

³ Sinds januari 2018 is het mogelijk om samenwerkingscholen op een wettelijke basis te stichten door aanpassingen in de wet. Het gaat hier om scholen die zowel openbaar als christelijk onderwijs geven. Hiervoor zijn waarborgen gegeven in het statuut van een stichting of vereniging.

⁴ De huidige 100% fusiecompensatieregeling is verlengd met twee jaar tot 1 augustus 2021. Als twee scholen voor primair onderwijs met elkaar fuseren, ontvangen zij een volledige compensatie voor de personeel

mogelijk een werkgelegenheidsgarantie aan het personeel worden gegeven en kunnen de nadelige gevolgen mogelijk worden opgevangen. Een derde risico betreft risico op leegstand in Hoorn en West wanneer er gebruik gemaakt wordt van de huidige gebouwen.

Variant 1: de basisschool op Midsland blijft bestaan en vormt zo mogelijk in een nieuw gebouw met het team van het 't Schylger Jouw een geïntegreerd onderwijsaanbod voor funderend onderwijs met de mogelijke inzet van vakleerkrachten in het basisonderwijs. Er is dan een keus voor Dalton onderwijs, Next Level en een geïntegreerde school voor funderend onderwijs in Midsland. Er zou dan nader onderzocht kunnen worden in hoeverre vorming van een tienercollege een rol kan spelen binnen deze variant.

Variant 2: Het voortgezet onderwijs koppelt zich bestuurlijk los en gaat fuseren met een school aan de wal om het aanbod voor havo/vwo mogelijk te maken voor de bovenbouw.

Haalbaarheid (tevens financieel): dit scenario is haalbaar maar is sterk afhankelijk van de vraag of schoolbesturen de bereidheid hebben om een verzelfstandigd samenwerkingsbestuur te vormen.

Scenario 4: Leer- en ontwikkelcentrum Terschelling

Scenariobeschrijving: Er wordt in de toekomst op één plaats in het midden van het eiland (Midsland) geïntegreerd basisonderwijs, voortgezet onderwijs en opvang verzorgd. Het gaat om een 'all-in-one' leer- en ontwikkelcentrum waarbij de meerwaarde van een gezond volume wordt benut. Op één plaats gaan bijna 300 basisschoolleerlingen en ongeveer 100 leerlingen van het voortgezet onderwijs naar school om te profiteren van gecombineerde voorzieningen zoals opvang, (jeugd)zorg. De wens van veel leerlingen voor een grote sporthal wordt gehonoreerd en ook het nieuwe zwembad op het eiland komt op deze plaats. In 'leer- en ontwikkelcentrum Terschelling' krijgen kinderen een totaalpakket aan ontwikkelingsmogelijkheden. Naast het reguliere basis- en voortgezet onderwijs biedt het centrum kinderopvang, voorschoolse educatie, buitenschoolse opvang, sport en cultuur onder één leiding. Het team dat werkt in het centrum heeft een gezamenlijke visie en doelen en voor het onderwijs wordt er gewerkt onder één bestuurlijke paraplu. Er is sprake van meerjarige, structurele samenwerking met ketenpartners en structureel doorlopende ontwikkelingslijnen met een afgestemd 'voorschools' aanbod.

Belangrijkste drijver: Synergievoordelen door schaalvoordelen te benutten. Een ononderbroken ontwikkelingslijn voor kinderen naar het voortgezet onderwijs.

Kans: realisatie van een duurzame, toekomstbestendige voorziening.

Voordeel kind: centrale plek op het eiland waar alle voorzieningen voor leren- en ontwikkelen zijn gebundeld. Door schaalvoordeel kunnen kinderen profiteren van extra voorzieningen zoals een grotere sporthal en/of zwembad.

---

component van de Rijksoverheid als compensatie voor bekostiging die zij door de fusie kwijt raken. Scholen die op 1 augustus 2022 fuseren krijgen een lagere compensatie.

Leefbaarheid eiland: in de beleving van ouders zal de 'idylle' van een kleine dorpsschool ophouden te bestaan. Geen school meer in het dorp. Nabijheid van scholen maar ook keuzemogelijkheden voor onderwijs worden beperkt.

Risico: wanneer het leer- en ontwikkelcentrum geen goede kwaliteit levert is er niets meer te kiezen voor ouders.

Variant: vorming van een tienercollege waarin de keuze voor een stroom in het voortgezet onderwijs pas in het derde leerjaar wordt gemaakt (zie ook Finse model eerder in dit rapport).

Haalbaarheid (tevens financieel): voor deze variant is momenteel weinig draagvlak onder de meeste geïnterviewden. Wel zijn groepjes geïnterviewde kinderen op het idee gekomen voor dit scenario wanneer hen een zg. 'fantasievraag' werd gesteld: wat zou je doen als er op een dag geen scholen meer zouden zijn op het eiland en je moest het opnieuw bedenken?'. Ook ouders en personeelsleden benoemden dit scenario als een te onderzoeken optie. Over de financiële haalbaarheid kan gezegd worden dat het gemeentebestuur geconfronteerd wordt met kapitaalvernietiging van een vrijwel nieuw gebouw in West. Geïnterviewden wijzen op de kansen die ontstaan voor realisatie van woonvoorzieningen door renovatie van de huidige schoolgebouwen.

Scenario 5: Onderwijs in twee kernen op Terschelling

Scenariobeschrijving: De openbare basisscholen in Midsland en Hoorn fuseren en gaan samen onder één dak met cbs 't Jok en het voortgezet onderwijs op een nader te bepalen plaats tussen Hoorn en Midsland. West blijft. De huidige besturen blijven bestaan.

Belangrijkste drijver: Synergievoordelen door schaalvoordelen te benutten. Een ononderbroken ontwikkelingslijn voor kinderen naar het voortgezet onderwijs. Waarborgen van onderwijskundige keuzes voor ouders.

Kans: realisatie van een duurzame, toekomstbestendige voorziening. Dit scenario lost het huisvestingsdilemma van 't Schylger Jouw, obs 't Jok, cbs 't Jok en 't Hunnighouwersgat op. Men kan de ambities rondom Next Level, Dalton onderwijs en gepersonaliseerd leren beter verwezenlijken in een nieuw en goed geoutilleerd gebouw.

Voordeel kind: centrale plek op het eiland waar veel voorzieningen voor leren- en ontwikkelen zijn gebundeld.

Leefbaarheid eiland: ouders op het eiland kunnen hun kind naar een school sturen met een behoorlijk volume aan leerlingen. Men kan kiezen uit een onderwijskundig profiel op het eiland. De nabijheid van scholen blijft gegarandeerd. Doordat er één verzelfstandigd samenwerkingsbestuur is ontstaan kan het huidige huisvestingsdilemma doorbroken worden.

Risico: de nabijheidskeuze komt onder druk te staan. Inwoners van Midsland en Hoorn zullen het gevoel hebben dat men iets verliest in het dorp en dat een ander dorp profiteert van een onderwijsvoorziening die er tot dan toe niet was.

Variant 1: fusie tussen 3 basisscholen (obs 't Jok, cbs 't Jok en 't Hunnighouwersgat) en 2 scholen West waardoor er 2 basisscholen met een toekomstbestendig volume overblijven op het eiland. Deze basisscholen en het voortgezet onderwijs vallen onder hetzelfde samenwerkingsbestuur.

Haalbaarheid (tevens financieel): dit scenario biedt de mogelijkheid om een einde te maken aan de problemen ten aanzien van het toenemende tekort ten aanzien van de materiële instandhouding van de scholen in Hoorn en Midsland (zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs). Bij alle besluiten tot verplaatsing of fusie van scholen is instemming vereist van iedere afzonderlijke medezeggenschapsraad van een school. Wanneer ouders het verdwijnen van een school als een bedreiging zien voor de leefbaarheid in hun dorp kan dit soms sterke emoties oproepen bij betrokkenen. Dit kan betekenen dat wanneer één MR niet meewerkt aan dit scenario de uitvoerbaarheid van dit scenario onmogelijk wordt gemaakt.

8. Advies spiegelsessie 28 januari 2019

Tijdens een werkconferentie op 28 januari hebben de onderzoekers een korte samenvatting van het onderzoek gegeven aan alle belanghebbenden die hebben deelgenomen aan interviews en/of groepsessies. Ruim 60 deelnemers (o.a. personeel scholen, raadsleden, B&W, ouders, stichting Thuishaven, ondernemers) namen deel aan een scenarioverkenning over de toekomst van onderwijs en opvang op Terschelling.

De uitkomsten van de discussie samengevat:

Scenario 1: Houden wat je hebt

Dit scenario wordt door alle aanwezigen als ongewenst gezien. Stilstand is achteruitgang. Men wil niet overgeleverd zijn aan omstandigheden en gedwongen worden tot ad hoc besluiten. Concurrentie geeft spanning en te kleine klassen zijn niet bevorderlijk voor de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen. Men wil proactief kunnen anticiperen op de ontwikkelingen op scholen op het eiland.

Scenario 2: Doorgroeien in verbinding

Driekwart van de aanwezigen vond dit scenario niet wenselijk omdat ze het te vrijblijvend vinden en er niets verandert aan de huidige situatie. Een kwart van de aanwezigen was positief over dit scenario mits een gemeenschappelijk doel geformuleerd kan worden voor samenwerking.

Scenario 5: Onderwijs in 2 kernen op Terschelling

Veel aanwezigen zien voordelen in dit scenario maar ook veel nadelen. Met name keuzevrijheid en nabijheid en de leefbaarheid in de dorpen Hoorn en Midsland komt door dit scenario sterk onder druk te staan.

Scenario 4: Leer- en ontwikkelcentrum Terschelling

De algemene opinie is dat dit scenario onhaalbaar is omdat het de keuzevrijheid te zeer beperkt. Een aantal aanwezigen ziet in clustering van al het onderwijs in een kern ook mogelijkheden voor het centraliseren van andere voorzieningen in diezelfde kern. Het scenario is overigens niet in de tafelgroepen besproken omdat de begeleidingscommissie dit niet als een realistisch scenario beoordeelde.

Scenario 3: In 3 kernen één basisschool

Dit scenario vond het meeste gehoor bij de aanwezigen. Door in drie dorpskernen een basisschool te realiseren krijgt elke school meer volume. De mogelijkheid om meerdere typen onderwijs te bieden blijft aanwezig. Tevens zijn er mogelijkheden voor versterkte samenwerking tussen het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs.

9. Conclusies

Hieronder volgen onze conclusies:

Behoefte & ambitie

1. Ouders willen ook in de toekomst een keuze kunnen blijven maken tussen verschillende onderwijskundige identiteiten. Het onderscheid tussen openbare en christelijke scholen is voor de meeste belanghebbenden niet meer opportuun; er lijkt een positief sentiment te zijn voor de vorming van samenwerkingsscholen.
2. Er is draagvlak voor onderwijs in 3 kernen waarbij in Midsland een voorziening voor funderend onderwijs (basisonderwijs en voortgezet onderwijs gekoppeld) gecreëerd kan worden.
3. Er is behoefte aan uitbreiding van opvangmogelijkheden, het aansluiten van opvang op boortijden en opvang in piekperiodes, schoolvakanties of tijdens festival Oerol.
4. Vanuit ondernemers is er behoefte aan arbeidskrachten en goed opgeleid personeel. Het onderwijsaanbod en daarmee de aanwezigheid van potentiële arbeidskrachten voor het leeftijdscohort 16-20 jarigen wordt gemist.
5. Het is niet realistisch om te investeren in verder onderzoek naar mogelijkheden om een volledige havo/vwo opleiding aan te bieden op het eiland vanwege het aantal kinderen dat hiervoor jaarlijks in aanmerking komt en het gegeven dat een aantal kinderen/ouders bewust kiest voor een opleiding aan de wal, ook wanneer er een havo/vwo opleiding op het eiland afgemaakt kan worden. Dit geldt tevens voor het realiseren van een volwaardige Mbo-opleiding voor het eiland. Hiervoor zijn er te weinig (potentiële) leerlingen.

Kwetsbaarheid & urgentiebesef

6. Er gaat veel goed in onderwijs en opvang op Terschelling. In de rapportage wordt op een andere plek nader ingegaan op de sterke kanten van onderwijs en opvang op het eiland. Tegelijkertijd is de situatie getalsmatig kwetsbaar waardoor de door de stuurgroep gewenste ambitie om in de toekomst zowel meer onderwijstypen als een ononderbroken ontwikkellijn te realiseren, niet of in onvoldoende mate gerealiseerd kan worden.
7. De getalsmatige kwetsbaarheid van de basisscholen en van het voortgezet onderwijs zal in de toekomst toenemen.
8. Tijdens vele bijeenkomsten is onderschreven dat er teveel basisscholen op het eiland zijn in relatie tot de instroom van kinderen. Er is urgentiebesef en momentum bij vele belanghebbenden om stappen te zetten.

Samenwerking & concurrentie

9. De wens tot nauwere samenwerking tussen scholen die gezamenlijk gehuisvest zijn in West en Hoorn heeft niet geleid tot inhoudelijke samenwerkingsafspraken. Ook een gezamenlijke geformuleerde pedagogische visie, verwoord in een pedagogisch handboek in West, heeft niet het effect gehad dat was beoogd.

10. Het bestaan van twee schoolbesturen die in een concurrerende positie zitten ten opzichte van elkaar, staat onderwijskundige en organisatorische doorontwikkeling van de scholen op het eiland in de weg.
11. Op leerkrachtniveau liggen er vele kansen voor samenwerking tussen het primair onderwijs onderling en tussen primair onderwijs en het voortgezet onderwijs.

10. Aanbevelingen:

Hieronder volgen onze aanbevelingen:

Aanbeveling 1: Werk Scenario 3 nader uit.

Toelichting

Dit scenario gaat uit van primair onderwijs in 3 kernen waarbij het aantal scholen van 5 naar 3 wordt teruggebracht per 1 augustus 2021. Deze drie scholen kunnen een gemiddelde omvang hebben van zo'n 125 kinderen. De drie te vormen basisscholen kunnen een eigen onderwijskundig profiel hebben zoals Dalton en Next Level.

Tevens veronderstelt dit scenario een stevige samenwerking en inwoning van het primair onderwijs en voortgezet onderwijs op Midsland. De scheidslijnen tussen het primair onderwijs en voortgezet onderwijs vervagen hierbij waarbij het idee van een tienercollege een te onderzoeken optie is.

Voor ouders blijft er iets te kiezen en ook wordt tegemoetgekomen aan de wens voor 'nabijheid' van onderwijs in de 3 dorpen. Een positief neveneffect hiervan is dat door de inzet van fusiecompensatiemiddelen het personeel voor een groot deel aan het werk kan blijven en het huidige tekort aan gekwalificeerde onderwijsgeevenden mogelijk minder aan de orde is op Terschelling dan aan de wal in de komende jaren.

Om dit scenario mogelijk te maken is het advies om toe te werken naar de vorming van een verzelfstandigd samenwerkingsbestuur. Een samenwerkingsbestuur geeft de mogelijkheid om zowel denominaties in stand te houden als verschillende onderwijsconcepten. Dit scenario impliceert tevens bestuurlijke ontvlechting vanuit de gemeente. Het CVPOT kan zich met het openbare schoolbestuur transformeren tot een samenwerkingsbestuur. De kracht van het huidige CVPOT, namelijk de betrokkenheid van ouders als leden van de Vereniging, kan ook in deze nieuwe bestuurlijke constructie geborgd worden.

Een nadere uitwerking van dit scenario houdt onder andere in:

- In kaart brengen van het bestuurlijk draagvlak tijdens een ontmoeting met schoolbesturen;
- Inventarisatie personele (incl. rechtspositionele) en financiële consequenties.
- Draagvlakonderzoek van dit scenario binnen de gemeenteraad en onder de leden van VCPOT.

Aanbeveling 2: onderzoek vorming van 3 kindcentra

Toelichting

Onderzoek de meerwaarde van de ontwikkeling van 3 kindcentra in 3 kernen.

Er is een landelijke tendens, gesteund door de VNG, om waar dit kansrijk is, kindcentra te realiseren waarbij ouders/kinderen meestal op één plek terecht kunnen voor onderwijs en opvang van 0-12 jaar en openingstijden van 7.00-19.00 uur (dan wel aansluitend op boottijden). Er is op Terschelling al een groot aanbod van Prokino en van jeugdwerk. De samenwerking tussen de verschillende organisaties kan ons inziens nog verder versterkt worden en draagt bij aan de wens van de stuurgroep voor een ononderbroken ontwikkellijn. Wanneer uitvoering wordt gegeven aan deze aanbeveling, zou dat een bestuurlijke opdracht kunnen zijn van een nog te vormen samenwerkingsbestuur.

Aanbeveling 3: Organiseer het MBO-leren op het eiland

Toelichting

Onderzoek met MBO scholen in Friesland de mogelijkheden voor het creëren van zogenaamde praktijkroutes waarbij MBO scholieren op het eiland in een werksetting opgeleid worden. Docenten komen in die situatie naar het eiland om onderwijs te verzorgen aan groepjes leerlingen die werkzaam zijn in de horeca, recreatie, zorg of bouw. Het nader onderzoeken van deze optie is met name interessant voor ondernemers die een leeftijdscohort missen en moeilijk vacatures vervuld krijgen.

Aanbeveling 4: Centraliseer en flexibiliseer opvang op het eiland

Toelichting

Stichting Prokino heeft in enkele jaren een stevig aanbod voor kinderen gerealiseerd op het eiland. Ouders wensen dat nog beter wordt ingespeeld op een piekbehoefte aan opvang (bv tijdens festival Oerol of schoolvakanties en aansluiting op dagelijkse boottijden). Een centrale coördinatie van opvang op het eiland biedt een totaalinzicht in de opvangbehoefte waardoor waarschijnlijk beter geanticipeerd kan worden op de vraag. Dit kan gerealiseerd worden door de gastouderopvang te koppelen aan Prokino. Voor Prokino moet het aanbod aan opvang exploitabel zijn en dat vraagt om een zekere massa. De indruk bestaat dat ouders met specifieke wensen ook bereid zijn te betalen voor individuele arrangementen en nader onderzoek moet uitwijzen of dit ook echt zo is. Doorontwikkeling richting vorming van kind centra biedt kansen voor het realiseren van een voorziening die 50 weken per jaar open is. Stichting Prokino zou hieraan een belangrijke bijdrage kunnen leveren.

Bibliografie

- Sharon van ede. (2010). *knelpunten wet- en regelgeving krimp*. Den Haag: provincies en OCW.
- TS 25 Toekomstvisie Terschelling 2018
- Kindmonitor 4-12 jaar gemeentelijke cijfers GGD 2018
- Dashboard BCN basisscholen en voortgezet onderwijs 2018
- Beheer- en exploitatieplan Brede School
- Brief 'Terschellinger tafel' dec 2018
- Convenant LEA Terschelling
- Fluchskrift wonen en werken voor jong volwassenen op de Waddeneilanden- Fries sociaal planbureau 2018
- Rapportage laaggeletterdheid, Partoer 2018
- Rapportage van kwetsbaarheid naar continuïteit, doelmatigheid en flexibiliteit, Vosabb 2007, Sj. Sol
- Inspectierapporten scholen

Bijlage 1 Wat is een tienercollege?

Wat is een tienercollege?

Er is momenteel een toenemende belangstelling om basisonderwijs en voortgezet onderwijs te koppelen. Het onderwijssysteem van het basisonderwijs wijkt sterk af van de 50-minutenroosters in het voortgezet onderwijs en de systematiek met vakleraren. Uit onderzoek van o.a. C. Opdenakker blijkt dat het aan te bevelen is om leerlingen pas op hun veertiende of vijftiende jaar in vervolgtrajecten te plaatsen (vmbo, havo of vwo). Zo wordt uitval, afstroom en teleurstelling voorkomen. Het onderzoek van Opdenakker wordt gesteund door hersenonderzoeker Jolles. Volgens Jolles maken leerlingen in hun rijping een snelle start en komen daarna in een rustiger fase. Anderen komen juist trager op gang om daarna een sprintje te trekken.

Binnen het concept kindvoorziening 0-16 jaar is het zg. '10-14 onderwijs' een belangrijke ontwikkeling in Nederland. Vier jaar lang krijgen leerlingen in de leeftijd van 10-14 jaar de tijd om versneld, vertraagd, verdiept en aansluitend op eigen capaciteiten en kwaliteiten de belangrijke overstap naar het voortgezet onderwijs te maken. De doelstelling van 10-14 onderwijs is dat er meer ruimte is voor persoonlijke groei en ontplooiing en meer ruimte om te oefenen en te experimenteren (zie ook DNM april 2017, interview M. Arnts).

Samengevat zijn de kenmerken van 10-14 onderwijs:

- Maatwerk en differentiatie van vakken op niveau
- Vraaggestuurd aanbod
- Persoonlijk leerplan gebaseerd op het basisleerplan
- Gericht op talenten van leerlingen
- Lange doorlopende ontwikkellijn (van 2-18 jaar)
- Kerndoelen vormen de basis
- 'weten waar je staat' als motto (feedback en feedforward)
- Brede vorming
- Ouders dragen bij aan het leren van hun kinderen (ouderbetrokkenheid 3.0)
- Digitalisering van onderwijs.